

ikke muligt at bygge til de Priser, vi har haft hidtil, fordi ingen Ejendom vil kunne svare sig med de Omkostninger. Jeg saa for nogle Dage siden en Beretning i „Social-Demokraten“ om et af de store Byggeforetagender, som er udført af Andelsboligselskabet her i København og nu næsten tilendebragt, den store Karré ude i Fanøgade med 144 Lejligheder, som har kostet ca. 2 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. En af vore Kolleger i dette Ting, det ærede Medlem Hr. J. Chr. Jensen, har lagt et overmaade stort og energisk Arbejde ind paa at faa gennemført Andelsboligforetagender herinde, og forskellige Selskaber har arbejdet paa lignende Maade. Resultatet har ogsaa været, at der er opført mange store Bygninger med mange Lejligheder herinde, men aldeles ikke tilstrækkeligt til at afhjælpe den Trang, der er til Lejligheder. Ser man nu paa dette enkelte Byggeforetagende i Fanøgade, ser man, at hver Lejlighed kommer til at staa Selskabet i mellem 16 000 og 17 000 Kr. Nu kan det jo nok gaa for de Mennesker, der faar Bolig i en saadan Ejendom; thi naar de først har faaet de 40 pCt. af Stat og Kommune til at opføre Bygningen for og dernæst faar Skattefrihed eller i hvert Fald Skattelettelse paa Ejendommene, kan disse selvfølgelig udlejes til en meget billigere Pris end den almindelige; Lejlighederne i en saadan Ejendom, der, saa vidt jeg ved, bestaar udelukkende af 2—3 Værelser Lejligheder, altsaa Lejligheder, der er beregnet for Arbejdere og mindre velstillede Folk, kan vel nok udlejes gennemsnitlig til godt 500 Kr. Efter de gamle Forhold er dette en stor Leje, men efter de nuværende Forhold er det ikke nogen ret stor Leje. Men tænker vi os, at det var et privat Selskab, der opførte en saadan Ejendom, en privat Mand, der byggede uden Statstilskud, uden Skattelettelser, uden billigere Laan o. s. v., vilde det, for at en saadan Ejendom kunde svare sig, være nødvendigt, at der betaltes 1 200—1 300 Kr. aarlig pr. Lejlighed; man kan vel ikke regne med mindre end 7—8 pCt. til Forretning af Kapitalen, naar vedkommende selv skulde skaffe Penge, og til Vedligeholdelse og Administration, Skatter o. s. v. af en saadan stor Ejendom. Og det kan vi sige os selv, at en Husleje paa en 1 200—1 300 Kr. kan en Arbejderfamilie eller saadanne Folk, som disse Lejligheder er beregnet paa, ikke betale. Derfor er næsten alt privat Boligbyggeri stagneret, indskrænket til det mindst mulige, Boligbyggeriet er saa godt som udelukkende overladt til dem,

der kan opnaa de store Statstilskud, der ydes til disse Foretagender.

Jeg er aldeles ikke i Tvivl om, at Omkostningerne til Opførelse af Bygningerne er alt for store. Baade Mestres og Svendes Fortjeneste er alt for stor, og dette bidrager til, at Boligerne bliver saa enormt dyre. Jeg har set i Opgørelser fra Statistisk Departement, hvordan Arbejderlønningerne stillede sig for April Kvartal i Aar; senere Opgørelser har jeg ikke. Derefter havde Murersvendene her i København gennemsnitlig i Timefortjeneste 3 Kr. 09 Ø., Tømrersvendene gennemsnitlig 3 Kr. 08 Ø., Bygningssnedkersvendene 2 Kr. 66 Øre og Murerarbejds mændene 2 Kr. 41 Ø. Daglønnen bliver altsaa fra 20 op til 30 Kr., og man kan sige sig selv, at med saadanne Lønninger kan den Slags Foretagender aldrig blive rentable. Det vil være ganske nødvendigt, at der bliver arbejdet billigere, at Produktionsomkostningerne i det hele bliver sat ned. Maaske vil man indvende, at nu er Arbejdslønnen ikke saa stor, at Augustreguleringen har bragt den ned. Det har den ganske vist, men en Nedgang paa 18 Øre pr. Time, eller hvor meget det er, kan ikke medføre saadanne Forandringer, at det muliggør det private Boligbyggeri, som er nødvendigt for at beskæftige de Tusinder af Arbejdere, der baade direkte og indirekte gaar ledige af den Grund, at der ikke bygges.

Det vil sige, at det store Statstilskud saa maa blive endnu meget større; og de af den højtærede Finansminister her foreslaaede Skattelove vilde aldeles ikke slaa til, hvis alt Boligbyggeri skulde fremmes alene ved Statstilskud. Det er vel ogsaa et stort Spørgsmaal, om de store Tilskud til Byggeriet virker heldigt i alle Forhold. De fleste af os ved af gammel Erfaring, at saa snart der er Tale om, at Staten skal betale, saa spares der ikke, saa er Folk tilbøjelige til at ville have den størst mulige Fortjeneste og til at ville have alt indrettet paa den bedste Maade. Villien til at spare sløves saaledes i Stedet for at styrkes. Der er saaledes mange Ubehageligheder forbundet med, at Statskassen forpligter sig til at udrede disse umaadelige store Beløb til at fremme dette Arbejde.

Jeg tror, der maa gribes an paa en anden Maade her. Hvis vi skal komme ind i virkelig forsvarlige Forhold, saa maa vi vænne os fra stadig at have vor Opmærksomhed henvendt paa Statskassen og paa Tilskuddene fra Kommunerne; hver enkelt i Samfundet maa tages i Brug, og det